

ІННОВАЦІЇ В ОСВІТІ

DOI 10.33930/ed.2019.5007.10(1-2)-1

УДК 37.025.7

САМООРГАНІЗАЦІЯ VS ТВОРЧИСТЬ: ПРИНЦИПИ ОСМИСЛЕННЯ

SELF-ORGANIZATION VS CREATIVITY: PRINCIPLES OF COMPREHENSION

М.С. Гальченко

Актуальність дослідження. Глибина і неочікуваність глобальних процесів сучасного розвитку стали викликом для науки, об'єктами вивчення якої стають відкриті і складні системи. Їх визначальною рисою є здатність до самоорганізації і саморозвитку. Пізнання загальних принципів, що лежать в основі процесів самоорганізації в різних системах, в тому числі й соціальних, вимагають нового рівня осмислення і неортодоксальних підходів. Їх демонструє синергетика як нова методологія пізнання і система творчого, неординарного мислення.

Постановка проблеми. Виокремлення синергетичного мислення як окремого виду когнітивної теоретичної діяльності спонукає до пізнання і розуміння процесу розвитку складних систем, здатних до самоорганізації, за їх внутрішньою логікою, що має креативний, продуктивний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика синергетики як наукової дисципліни і методологічної системи в Україні розглядалася в роботах В. Кременя, В. Ільїна, В. Пролеєва, І. Добронравової, С. Сисоевої, Л. Горбунової, Л. Шашикової. Принципи і методи синергетики висвітлювалися в публікаціях

Urgency of the research. The depth and unpredictability of the global processes of modern development have become a challenge for science, the objects of study of which are open and complex systems. Their decisive feature is the ability to self-organization and self-development. Understanding of the general principles underlying the processes of self-organization in various systems, including social ones, requires a new level of comprehension and non-orthodox approaches. They are shown by synergetics as a new methodology of cognition and a system of creative, extraordinary thinking.

Target setting. The separation of synergetic thinking as a separate type of cognitive theoretical activity leads to the comprehension and understanding of the development process of complex systems capable of self-organization, in their internal logic that has a creative, productive potential.

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of synergetics as a scientific discipline and methodological system in Ukraine was considered in works by V. Kremen, V. Ilyin, V. Proleev, I. Dobronravova, S. Sysoev, L. Gorbunova, L. Shashkova. Principles and methods of synergetics were covered in the publications of

А. Єрохіна, К. Майнцера, Р. Євстигнеєвої, І. Пригожина, І. Стенгерс, В. Аршинові та інших. Проблема синергетичного мислення в освіті вирішувалася в роботах Е. Морена, О. Князевої та ін.

Постановка завдання. У зв'язку із суперечливістю, непередбачуваністю, динамікою сучасного розвитку посилюється необхідність застосування творчого потенціалу мислення як особливої ціннісної ідеї в пізнанні соціальних процесів. Впродовж всієї своєї історії людина створює світ власного існування, розв'язуючи тим самим цілком творче завдання. Історичні зміни людського світу, засвідчені розвитком культури, наочно стверджують дану ситуацію. Вирішення цього завдання можливе завдяки синергетичному мисленню, для якого властивий чинник самоорганізації та внутрішньої структурованості когнітивного процесу. В межах даної статті постає завдання виявити синергетичні основи сучасної картини світу та її осмислення.

Виклад основного матеріалу. Синергетика є наукою про самоорганізацію складних систем – біогеоценозу, соціальних систем, свідомості, мислення людини, інформаційно-технологічних комплексів. Синергетика прагне створити “єдине поле” міждисциплінарної комунікації, сформувані принципи наукової картини світу. Нерівноважність складних систем в певних умовах породжують самоорганізацію як природних, так і соціальних процесів. Як вчення про саморозвиток, синергетика перебудовує сучасний світогляд і мислення, завдяки якому можна зрозуміти нестабільність, нелінійність і відкритість сучасного світу в його унікальності та цілісності.

A. Yerokhin, K. Mainzer, R. Evstigneeva, I. Prigogine, I. Stengers, V. Arshinov and others. The problem of synergetic thinking in education was solved in the works of E. Moren, O. Knyazeva, and others.

The research objective. Due to the inconsistency, unpredictability, dynamics of the modern development, the need for enhanced creative potential of thinking, as a special value idea in the comprehension of social processes, is strengthened. Throughout its history, human creates the world of his own existence, thus solving a completely creative task. Historical changes in the human world, evidenced by the development of culture, clearly confirm this situation. The solution to this problem is possible due to synergetic thinking, for which the factor of self-organization and internal structuring of the cognitive process is inherent. In the framework of this article, the task is to identify synergetic foundations of the contemporary world picture and its comprehension.

The statement of basic material. Synergetics is a science of self-organization of complex systems - biogeocoenosis, social systems, consciousness, human thinking, information and technology complexes. Synergetics seeks to create a "single field" of interdisciplinary communication, to form the principles of a scientific picture of the world. The unevenness of complex systems under certain conditions gives rise to the self-organization of both natural and social processes. As a doctrine of self-development, synergetics rebuilds contemporary worldview and thinking, through which one can understand the instability, nonlinearity, and openness of the modern world in its uniqueness and integrity.

Висновки. Феномен синергетики характеризується потенціалом креативності, оскільки творче мислення в процесі своєї діяльності йде від хаосу до порядку, від усталеної структури до інновації. Синергетичне мислення є найбільш продуктивним для пізнання смислового простору природного і соціокультурного світу в процесі розвитку його систем, здатних до самоорганізації. Синергетика відкриває конструктивні принципи побудови і об'єднання відносно простих структур в складні. Для побудови складної системи потрібно творчо осмислити і вибрати потрібний напрямок подальшого розвитку як суспільства, так і особистості.

Ключові слова: синергетика, мислення, хаос, порядок, творчість, система, самоорганізація.

Conclusions. The phenomenon of synergetics is characterized by the potential of creativity, since creative thinking in the process of its activities goes from chaos to order, from the established structure to innovation. Synergetic thinking is the most productive for the comprehension of the semantic space of the natural and socio-cultural world in the process of development of its systems capable of self-organization. Synergetics opens the constructive principles of building and combining relatively simple structures into complex ones. To construct a complex system one needs to creatively comprehend and choose the right direction for the further development of both society and personality.

Keywords: synergetics, thinking, chaos, order, creativity, system, self-organization.

Актуальність дослідження. Сучасний світ характеризується глибиною і неочікуваністю глобальних процесів, що стали викликом для науки, об'єктами вивчення якої стають відкриті і складні системи. Їх визначальною рисою є здатність до самоорганізації і саморозвитку. Пізнання загальних принципів, що лежать в основі процесів самоорганізації в різних системах, як в природних, так і в соціальних, вимагають нового рівня осмислення і неортодоксальних підходів. Їх демонструє синергетика як нова методологія пізнання і система творчого, неординарного мислення.

Постановка проблеми. Постановка проблеми синергетичного мислення як окремого виду когнітивної і теоретичної діяльності спонукає до пізнання і розуміння процесу розвитку складних систем, здатних до самоорганізації, за їх внутрішньою логікою, що має креативний, тобто творчий, продуктивний потенціал.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика синергетики як наукової дисципліни і методологічної системи в Україні розглядалася в роботах В. Кременя, В. Ільїна, В. Пролеєва, І. Добронравової, С. Сисоєвої, Л. Горбунової, Л. Шашкової. Принципи і методи синергетики висвітлювалися в публікаціях А. Єрохіна, К. Майнцера, Р. Євстигнєєвої, І. Пригожина, І. Стенгерс, В. Аршинові та інших. Проблема включення синергетичного мислення в освіту вирішувалася в дискурсах

Е. Морена, О. Князевої та ін.

Постановка завдання. Враховуючи суперечливість, непередбачуваність, динаміку сучасного розвитку, посилюється необхідність застосування творчого потенціалу мислення як особливої ціннісної ідеї в пізнанні соціальних процесів. Впродовж всієї своєї історії людина створює світ власного існування, розв'язуючи тим самим цілком творче завдання. Історичні зміни людського світу, засвідчені розвитком культури, наочно стверджують дану ситуацію. Вирішення цього завдання можливе завдяки синергетичному мисленню, для якого властивий чинник самоорганізації та внутрішньої структурованості когнітивного процесу. В межах даної статті постає завдання виявити синергетичні основи сучасної картини світу та її осмислення.

Виклад основного матеріалу. Актуальність концепту синергетики обумовлена рядом причин. По-перше, швидкість змін багатоваріативної соціальної дійсності у всіх її проявах – економічному, політичному, культурному – випереджає темпи її вивчення. Мінливість соціальних реалій укорінена також в зворотньому впливі теоретичних дискурсів на соціальну поведінку. По-друге, теоретичні висновки виявляються неусталеними відносно варіантів вихідних припущень. По-третє, під впливом всеосяжної інформатизації швидкість мислення та дій соціальних суб'єктів посилюють мобільність та зміну цінностей. По-четверте, “суспільство знань” збільшує роль інтелектуалізації, яка посилює значення людини в соціальному розвитку, розглядається центром відтворювального процесу, джерелом нових ідей та інноваційного мислення. За цих обставин вихід за межі усталених норм і традицій, запропонованих синергетикою, є необхідністю для сучасної системи пізнання і мислення.

Синергетику визначають як науку про самоорганізацію, або, більш точно, про “довільне виникнення і самопідтримку впорядкованих часових і просторових нелінійних систем різної природи” [4]. Вони мають цілий ряд нових характерологічних ознак. В них відбувається масова, стохастична взаємодія елементів, прямі і зворотні зв'язки між ними і підсистемами. В результаті складні системи постають як “гомеостатичні, містять програму функціонування, котра визначає управлінські команди і коректує поведінку системи на основі зворотніх зв'язків” [14, с. 6]. Складні системи – інформаційно-технологічні комплекси, системи управління космічними кораблями, системи регуляції фінансових операцій, соціальні об'єкти, свідомість і мислення людини, які розглядаються в їх здатності до відтворення.

Складну систему можна розглядати в процесі постійного розвитку, в результаті якого відбувається перехід від одного виду саморегуляції до

іншого. Для систем, що саморозвиваються, властива “ієрархія рівнів організації елементів”, здатність “породжувати” нові рівні. Причому кожний такий рівень здійснює “зворотній вплив” на те, що раніше утворилося, перебудовує його, в результаті чого система здобуває “нову цілісність”. Разом з тим “перебудовується блок управління, виникають нові параметри порядку, нові типи прямих і зворотніх зв’язків” [14, с. 7]. Такий спосіб організації вимагає нового розуміння, нового способу мислення і нової методологічної рефлексії, які демонструє синергетика.

Міждисциплінарність в сучасній науці передбачає “взаємоузгоджене використання образів, уявлень методів і моделей дисциплін як природничонаукового і технічного, так і соціогуманітарного профілю” [1, с. 81]. Що в свою чергу передбачає існування єдиної наукової картини світу. Синергетика прагне створити “єдине поле” міждисциплінарної комунікації, сформувані принципи нової картини світу – як природничонаукової, так і соціогуманітарної – культурної, освітньої, духовної. Так, навіть людська суб’єктивність, традиційно проблема філософії, може бути пояснена шляхом динаміки складних систем. Людські наміри і прагнення відповідають “аттракторам динаміки мозку, який здійснює вплив на людські дії і поведінку” [8, с. 90], – стверджує німецький дослідник проблем самоорганізації К. Майнцер.

В сучасній філософсько-методологічній літературі синергетика репрезентується як трансдисциплінарний напрямок, пов’язаний з пошуками універсальних закономірностей і алгоритмів еволюції та коеволуції складних (нелінійних) нерівноважних систем, які досліджуються в контексті різних онтологій. “Ідеологія синергетики, – зазначає М. Дрюк, – сформувалась під впливом аналогового мислення і компаративного аналізу, що складають найважливішу компоненту багатомірного філософського мислення. Теоретико-пізнавальна і евристична цінність аналогових моделей полягає в тому, що кожна з них, виникнувши в одній сфері пізнання, стає концептуальним засобом, методологічним ключем для інтерпретації явищ в інших природничонаукових і гуманітарних сферах” [2, с. 102]. В тому числі не лише у філософії, соціології, психології, але й у системах навчання, пізнання і мислення.

Розвиток сучасної наукової картини світу на основі ідей синергетики ставить також ряд нових, достатньо складних проблем. В своїй сукупності вони утворюють нову ситуацію для осмислення. Об’єктами активних досліджень стали відкриті системи, які розвиваються і перебувають в нерівноважному стані відносно оточуючого середовища. В розвитку таких систем особливе значення мають ситуації, в яких протікають їх переходи в

якісно нові стани. Незворотність протікаючих процесів розвитку і нерівноважність складних систем в певних умовах породжують самоорганізацію як природних, так і соціальних процесів, котрі “забезпечують продуктивні переходи в якісно нові стани, що приводить до народження нового” [12, с. 164-165].

В контексті характеристики синергетики заслуговує уваги акцент І. Пригожина на креативності як синергетичному феномені. Необхідно виходити з того, зазначає вчений, що розум “йде в процесі своєї роботи від безпорядку до порядку”. При цьому важливим є те, що до самого кінця “розум зберігає в собі ресурси безпорядку” [10, с. 102], і “порядок” для нього не є перемогою. Розум характеризується “нестабільністю”, “хаосом”, тобто порядок, хаос і креативність взаємопов’язані. Майбутнє є невизначеним; це “істинно для природи”, і це істинно на рівні “нашого власного існування”. Ця невизначеність лежить в самому центрі людської креативності. Час стає “конструкцією”, а креативність є спосіб нашої участі в цій “конструкції” [10, с. 105], – такий висновок І. Пригожина.

Дослідження умов становлення синергетики в контексті сучасної науки в різних аспектах, в першу чергу в аспекті динамічних систем (систем, що розвиваються), відкриває не лише поле розвитку природничої науки як системних об’єктів, але й поле соціальних трансформацій. Нова картина світу розширює соціокультурний і економічний простір буття, формує новий погляд на такі основоположні поняття, як “хаос”, “розвиток”, “реальність”, “творчість” тощо. Наприклад, якщо в класичній науці “хаос” знаходиться за її межами, то в синергетичній картині “хаос” – неструктурованість, або дуже складна структурованість буття, яка не підкоряється детерміністським законам і не залежить від них. Відповідно до синергетики світ завжди має певні структури, впорядковані тим чи іншим чином, і такі структури, які не “вкладаються” у відомі науці моделі опису. Потрібно додати, що “складності дослідження таких станів системи, яка вивчається, зростає з її складністю і зростанням кількості параметрів, що характеризують стан системи” [12, с. 165], – насамперед соціальної.

В контексті синергетики “соціальне життя” є спрямований в майбутнє потік незворотніх змін, одні з яких сприяють, інші загрожують життю. Враховуючи дану ситуацію, творчі (креативні) індивіди перетворюють спосіб діяльності, який змінює соціальну організацію, виводячи її на якісно новий рівень. “Поточне (зміна поколінь) креативне оновлення компонентів “розмикає” цикл розвитку системи, долаючи фази застою, деградації і системної кризи. В результаті система залишається відкритою для подальшого становлення” [13, с. 65], – зазначає В. Романов. Вивчення закономірностей розвитку цього феномену – завдання досить складне, і

методологічні установки синергетики дозволяють діяти людському суспільству з позицій більш цілеспрямованих рефлексій мислення в контексті інтелектуального поля стратегій творчого пошуку.

Необхідно зазначити, що в сучасному пізнанні методологічна культура мислення, заснована на узгодженні різних стилів мислення, різних типів методологічної рефлексії суб'єкта пізнання, має надзвичайно важливе значення. Особливо, коли мова йде про складні систем. Стосовно теорії “складних систем”, то вона використовується як доведений підхід до вирішення проблем як в природознавстві, так і в суспільних науках. Сьогодні загальноновизнаним є факт, що “моделі систем, які самоорганізуються, застосовуються не лише в технічній науці, щоб управляти складними процесами, але й в соціально-економічному і політичному пізнанні, оскільки соціальні, культурні, політичні, освітні проблеми є глобальними, складними і нелінійними за своєю природою” [9, с. 161-162], – вважає В. Медведєв.

Синергетика перебудовує сучасний світогляд і мислення. Вона відкриває незвичні сторони світу: його нестабільність, нелінійність і відкритість (різні варіанти майбутнього), зростаючу складність формоутворень і способів їх об'єднання в стійкі еволюційні цілісності (закони коеволюції). Можливість “подивитись” завдяки синергетиці на світ “іншими очима” відкриває шлях до складного – шлях до середовищ з великими нелінійностями і новими властивостями, з більш складним спектром форм і структур. Що дає підстави розглядати світ як ієрархію середовищ з різною нелінійністю.

Синергетика може розглядатися як “позитивна евристика”, як метод експериментування з реальністю. Вона – не інструмент, який дає наперед задані результати, а “двері”, які відкриті і в природу, і в людську реальність, “очікуючи” відповідей від самої цієї реальності. Синергетика стає способом *створення реальності*, способом побачити світ по-іншому і активно “влаштуватися”, інтегруватися в цей світ. Вона дає можливість розглядати старі проблеми в новому контексті, “переконструювати” проблемне поле науки. Парадигма самоорганізації (синергетична парадигма) “обумовлює новий діалог людини з природою” [11, с. 24-41], – підкреслюють І. Пригожин та І. Стенгерс. Ця парадигма приводить також до нового діалогу людини з самою собою та іншими людьми.

В силу зазначеного постає питання: в чому полягає сутність синергетичного мислення як способу опредметнення людини в нових умовах буття? Яким чином воно долає дуалізм, протиставлення? В першу чергу, – зазначає Е. Князева, – це обумовлено однією з найважливіших ідей синергетики про креативну, конструктивну роль “хаосу” в еволюції

складних систем. Синергетика обґрунтовує “повсюдність”, “позабуттєвість” та “первісність” хаосу. Структура виникає в хаосі і з хаосу, який “організований” і “організовує”. Руйнуючи, він творить, оскільки “прагнення до руйнування є творче прагнення” (Г. Флоровський). Хаос надзвичайно “багатоликий”: це і спосіб виходу на відносно стійкі структури еволюції, і “клей”, який з’єднує частини в єдине і стійке “еволюціонуюче ціле”, і механізм адаптації до мінливих умов оточуючого середовища, і спосіб оновлення складної організації в природі, соціумі і людському розумі. “Занурення” в хаос – це шлях до інновацій. В когнітивній науці розвивається концепція “інактивованого пізнання”, в рамках якої когнітивні структури розглядаються як “емерджентні, ситуаційні”, які виникають на “хаотичній основі” [5].

По-друге, важливим досягненням синергетики, значимим і для пізнання, і для мислення, є акцент на тому, що все у Всесвіті підлягає ритмам життя. Не може бути швидкого і тривалого зростання без загрози падіння і руйнування. Лише підкорюючись “ритмам життя”, складні системи можуть підтримувати свою цілісність і динамічно розвиватися. Іншими словами, самоорганізація як “глобальна еволюція” покриває все смислове поле розвитку природного і соціокультурного світу. І якщо все це самоорганізація, то потрібно “вибудувати в логічний зв’язок всі складові елементи, вказати на початок процесу, визначити його спрямованість тощо” [3, с. 80]. І в цьому випадку синергетичне мислення постає найбільш продуктивним для вирішення поставлених проблем. Адже в контексті інтелектуально-пізнавальної еволюції людини суспільство (та інші складні системи) розглядається не як утворення, що цілеспрямовано формується, а як складне, здатне до самоорганізації, середовище життєдіяльності людей, котре виникає з їх життя і включене в неї [7].

По-третє, синергетика відкриває конструктивні принципи побудови “цілого” із “частин”, принципи об’єднання відносно простих структур в складні, принципи стабільного (стійкого) сумісного, коеволюційного розвитку. Важливо, що складність структури пов’язана з когерентністю, під якою розуміється узгодження темпів життя структур через дифузні, дисипативні процеси, які є “макроскопічним” проявом “хаосу”. Для побудови складної організації необхідно “когерентно поєднати” підструктури всередині її, “синхронізувати темп” їх еволюції. Наприклад, навчання кільком спеціальностям приводить до “становлення особистості, яка вмє мислити і вибирати” [6, с. 109]. Адже утворюється один “темпосвіт”, особистість починає жити в одному “темпі” – вимірі. Для створення складної структури (в даному випадку особистості), необхідно вміти поєднувати різні світи, різні виміри.

Вказані виміри вимагають нового, синергетичного осмислення. Цей спосіб мислення дозволяє охопити глобальне і локальне, індивіда і його оточення, суспільство і його розвиток, багатомірне і одномірне, тобто всю складність цілого. Таке всебічне осмислення дає можливість зрозуміти як об'єктивні, так і суб'єктивні умови життєдіяльності.

Висновки. Синергетика є наукою про розвиток складних систем, здатних до самоорганізації. Вона характеризується креативністю, оскільки її мислення в процесі своєї діяльності йде від хаосу до порядку, від усталеної структури до інновації. Синергетичне мислення є найбільш продуктивним для пізнання смислового простору розвитку природного і соціокультурного світу та його систем, здатних до самоорганізації. Синергетика відкриває конструктивні принципи побудови і об'єднання відносно простих структур в складні. Для побудови складної системи потрібно творчо осмислити і вибрати потрібний напрямок подальшого розвитку як суспільства, так і особистості.

Список використаних джерел:

1. Буданов, ВГ., 2006. 'О методологии синергетики', *Вопросы философии*, № 5, С. 76-87.
2. Дрюк, МА., 2004. 'Синергетика: позитивное знание и философский импрессионизм', *Вопросы философии*, № 10, С. 102-113.
3. Егоров, ВС., 2003. 'Постнеклассическая наука и современное миропонимание', *Синергетическая парадигма, Человек и общество в условиях нестабильности*, М.: Прогресс-Традиция, С. 72-85.
4. Ерохин, СА., 2001. 'Синергетическая парадигма современной экономической теории'. Доступно : <http://nam.kiev.ua/ape/n_01_1-2/yerokhin.html> [Дата звернення 11 Січня 2019].
5. Князева, ЕН., 2004. 'Концепция инактивированного познания: исторические предпосылки и перспективы развития', *Эволюция. Мышление. Сознание. (Когнитивный поход к эпистемологии)*, М. : Канон+, С. 308-349.
6. Князева, ЕН., Курдюмов, СП., 2010. 'Основания синергетики: Синергетическое мировидение', М. : Книжный дом «ЛИБРИКОМ», 256 с.
7. Кремень, ВГ., Ільїн, ВВ., 2012. 'Синергетика в освіті: контекст людиноцентризму: монографія', К. : Педагогічна думка, 368 с.
8. Майнцер, К., 2010. 'Вызовы сложности в XX веке. Междисциплинарное введение', *Вопросы философии*, № 10, С. 84-99.
9. Медведев, ВА., 2010. 'О тенденциях развития методологической культуры мышления', *Вопросы философии*, № 2, С. 161-164.
10. Пригожин, И., 2003. 'Креативность в науках и гуманитарном знании: исследование отношений между двумя культурами', *Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности*, М. : Прогресс-Традиция, С. 99-105.
11. Пригожин, И., Стенгерс, И., 2008. 'Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой', М. : Изд-во ЛКИ/UPSS, 296 с.
12. Ровинский, РЕ., 2006. 'Синергетика и процессы развития сложных систем', *Вопросы философии*, № 2, С. 163-174.

13. Романов, ВЛ., 2003. 'Креативные аспекты социальной самоорганизации и социального управления', *Синергетическая парадигма, Человек и общество в условиях нестабильности*, М. : Прогресс-Традиция, С. 59-71.
14. Степин, ВС., 2003. 'Саморазвивающиеся системы и постнеклассическая рациональность', *Вопросы философии*, № 8, С. 5-17.

References:

1. Budanov, VG., 2006. 'O metodologii sinergetiki (About Synergy Methodology)', *Voprosy filosofii*, № 5, S. 76-87.
2. Drjuk, MA., 2004. 'Sinergetika: pozitivnoe znanie i filosofskij impressionizm (Synergetics: positive knowledge and philosophical impressionism)', *Voprosy filosofii*, № 10, S. 102-113.
3. Egorov, VS., 2003. 'Postneklassicheskaja nauka i sovremennoe miroponimanie (Post-non-classical science and modern worldview)', *Sinergeticheskaja paradigma, Chelovek i obshhestvo v uslovijah nestabil'nosti*, М. : Progress-Tradicija, S. 72-85.
4. Erohin, SA., 2001. 'Sinergeticheskaja paradigma sovremennoj jekonomicheskoy teorii (Synergetic paradigm of modern economic theory)', Dostupno : <http://nam.kiev.ua/ape/n_01_1-2/yerokhin.html> [Data zvernennya 11 Sichnya 2019].
5. Knjazeva, EN., 2004. 'Konceptija inaktivirovannogo poznanija: istoricheskie predposydky i perspektivy razvitija (The concept of inactivated cognition: historical background and development prospects)', *Jevoljucija. Myshlenie. Soznanie. (Kognitivnyj pohod k jepistemologii)*, М. : Kanon+, S. 308-349.
6. Knjazeva, EN., Kurdjumov, SP., 2010. 'Osnovanija sinergetiki: Sinergeticheskoe mirovidenie (Foundations of synergetics: Synergistic world view)', М. : Knizhnyj dom «LIBRIKOM», 256 s.
7. Kremen`, VG., Il`yin, VV., 2012. 'Sy`nergety`ka v osviti: kontekst lyudy`nocentry`zmu: monografiya (Synergetics in education: the context of human-centricism: a monograph)', К. : Pedagogichna dumka, 368 s.
8. Majncer, K., 2010. 'Vyzovy slozhnosti v XX veke. Mezhdisciplinarnoe vvedenie (Challenges of complexity in the twentieth century. Interdisciplinary introduction)', *Voprosy filosofii*, № 10, S. 84-99.
9. Medvedev, VA., 2010. 'O tendencijah razvitija metodologicheskoy kul'tury myshlenija (On the development trends of the methodological culture of thinking)', *Voprosy filosofii*, № 2, S. 161-164.
10. Prigozhin, I., 2003. 'Kreativnost' v naukah i gumanitarnom znanii: issledovanie otnoshenij mezhdum dvumja kul'turami (Creativity in the sciences and humanities: a study of relations between two cultures)', *Sinergeticheskaja paradigma, Chelovek i obshhestvo v uslovijah nestabil'nosti*, М. : Progress-Tradicija, S. 99-105.
11. Prigozhin, I., 2008. 'Stengers I. Porjadok iz haosa. Novyj dialog cheloveka s prirodoy (Order from chaos. A new dialogue between man and nature)', М. : Izd-vo LKI/UPSS, 296 s.
12. Rovinskij, RE., 2006. 'Sinergetika i processy razvitija slozhnyh sistem (Synergetics and development processes of complex systems)', *Voprosy filosofii*, № 2, S. 163-174.
13. Romanov, VL., 2003. 'Kreativnye aspekty social'noj samoorganizacii i social'nogo upravlenija (Creative aspects of social self-organization and social management)', *Sinergeticheskaja paradigma, Chelovek i obshhestvo v uslovijah nestabil'nosti*, М. : Progress-Tradicija, S. 59-71.

14. Stepin, VS., 2003. 'Samorazvivajushhiesja sistemy i postneklassicheskaja racional'nost' (Self-developing systems and post-non-classical rationality)', *Voprosy filosofii*, № 8, S. 5-17.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.10(1-2)-2

УДК 37.0:316.344.42-047.22

ЕЛІТНЕ ЗНАННЯ В КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

ELITE KNOWLEDGE IN THE CONTEXT OF THE EDUCATIONAL PROCESS

А.В.Сакун

Актуальність теми дослідження. Зростання впливу особистості на різні сфери життя обумовлене рівнем отриманого нею знання. Йдеться про знання досконалої якості, або елітне знання, на основі якого формується творча, продуктивна частина суспільства. В становленні особистості проблема набуття якісних знань не знімається, а навпаки, актуалізується.

Постановка проблеми. Методологічний аналіз процесу набуття знань, який вивчає закономірності їх засвоєння, умінь та навичок, визначає обсяг і структуру змісту пізнання, удосконалює методи і організаційні форми навчання, зумовлює сам факт наявності елітного знання. Проте дослідження проблеми елітного знання потребує уточнення гносеологічного змісту поняття "знання".

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема сучасного знання в контексті елітного знання знайшла висвітлення в багатьох публікаціях, а саме: В. Андрущенко, В.Беха, В. Ільїна, В. Загороднюка, В.Кременя, Ж. Лакана, М. Мамардашвілі, С. Пролєєва та інших.

Постановка завдання. Дослідження впливу наукового

Urgency of the research. The growth of personal influence on various spheres of life is due to the level of knowledge gained by him. It is about the knowledge of perfect quality, or elite knowledge, on the basis of which the creative, productive part of society is formed. In the development of the individual, the problem of acquiring high-quality knowledge is not resolved, but, on the contrary, is actualized.

Target setting. Methodological analysis of the obtaining knowledge process, which studies the regularities of their learning, skills, determines the scope and structure of the content of knowledge, improves the methods and organizational forms of education, causes the very fact of the presence of elite knowledge. However, the study of the problem of elite knowledge requires clarification of the epistemological content of the concept of "knowledge".

Actual scientific researches and issues analysis. The problem of modern knowledge in the context of elite knowledge is reflected in many publications, namely: V. Andrushchenko, V. Bekh, V. Ilin, V. Zahorodniuk, V. Kremen, ZH. Lakan, M. Mamardashvili, S. Proleiev and others.

The research objective. The study of the influence of scientific